

A SZAKIRODALMI GYŰJTÉS ÉS SZOLGÁLTATÁS KÖZPONTJAI (CADIST)

Országos együttműködési program Franciaországban

A *Les Centres d'acquisition et de Diffusion de l'Information Scientifique et Technique et la politique documentaire du Ministère des Universités* c. cikk alapján (Bulletin des Bibliothèques de France. 1981. 1.no. 7–10.p.)
FOGARASSY MIKLÓS tömörítvénye.

A nemzetközi könyvtári és művelődési-tudományos szervezetek, elsősorban az IFLA és az UNESCO fontos programokat hirdettek meg a tudományos és technikai tájékoztatás és az ezek alapján képező dokumentumok elérhetőségének teljessé tétele érdekében. Az egyetemes bibliográfiai számbavétel valamint a kiadványok egyetemes hozzáférhetőségének világméretű programjai minden ország számára kihívást jelentettek: a lehető legjobb megoldást megkeresni a nemzeti dokumentumok iránti külföldi igények kielégítésére és a hazai kutatás számára nélkülözhetetlen külföldi kiadványok ésszerű beszerzésének megszervezésére. A dokumentumok számának évenkénti hatalmas arányú emelkedése, a tudományos információk iránti igények folyamatos növekedése valamint a bibliográfiai visszakeresés módszereinek korszerű technikái a tervezés és együttműködés újfajta nemzeti programjainak megalkotására ösztönöznek. Franciaországban korábban semmiféle országos jellegű gyűjtőköri és tájékoztatási együttműködési rendszer nem volt gyökeret, az első átfogó kerettervet az Egyetemi Minisztérium fogalmazta meg „a tudományos és technikai információk gyűjtésének és szétsugárzásának központjai” címmel (Centres d'Acquisition et de Diffusion de l'Information Scientifique et Technique, rövidített nevén: CADIST). A CADIST-programot az alábbi könyvtári és dokumentációs politikai megfontolások alapján és célok jegyében tervezték meg.

A dokumentációs politika elvei

Az Egyetemi Minisztérium hatalmas dokumentum-vagyon felett rendelkezik. A ki-mondottan egyetemi jellegű könyvtárak mellett a Bibliothèque Nationale, a kutatóintézet-i könyvtárak, a CNRS dokumentációs központjainak állományával is számolva 20 millió kötet és 160 ezer időszaki kiadvány tartozik ellenőrzési hatókörébe. A kérdés: ezt a gazdag információs vagyont hogyan lehetne optimálisan kihasználni, az egyetemi és egyetemeken kívüli kutatók rendelkezésére bocsátani? A nagy számok nem fedik el a hiányokat sem; a beszerzések országos egyeztetésének elmaradása miatt sajnálatos fehér

feltok is akadnak szép számmal. A megoldás: olyan könyvtári együttműködési hálózatot kell létrehozni, amelynek résztvevői együttesen tesznek eleget az igényeknek.

A helyzet alapvető adottságaival és a feladattal szembenézve meg kellett találni a legjobb, s az ország intézményi adottságainak legmegfelelőbb szervezeti változatot. Szóba került az angolszász példa, a British Library Lending Division-jának (BLLD) megfelelő francia könyvtári gyűjtemény felállítása, ez azonban a Bibliothèque Nationale számára túl nagy terheket jelentett volna. Az NSZK ezzel ellentétesen, a tudományok nagyfokú felparcellázására támaszkodó, ám a decentralizáltság, a határterületi problémák miatt hamarosan nehézkesnek és a későbbiekben négy nagy könyvtár (Hannover, Bonn, Köln, Kiel) állományára összpontosított együttműködési szervezete pozitív és negatív tanulságokkal is szolgált. A francia minisztériumi terv egy köztes megoldást javasolt elfogadásra: a 30 tudományág gyűjtésének és a dokumentumok rendelkezésre bocsájtásának feladatát húsz-egynéhány könyvtárra kívánja ruházni. Az 1980-ban tartott tárgyalások során elfogadásra került az a kettős alapelv, hogy a rendszert a már meglévő gyűjteményekre kell építeni és a részt vevő intézményeknek szoros kapcsolatokat kell kialakítania a helyi, regionális könyvtárakkal. Bár az együttműködés gerincét egyetemi könyvtárak alkotják, más fenntartókhöz tartozó könyvtárakat is be kell vonni a feladatok ellátásába. Első lépcsőként 1981 elején 11 tudományterületen osztozkodva 10 könyvtár kezdte meg a CADIST szempontjai szerinti működést; a könyvtárak listája is arra vall, hogy az erősen Párizs-centrikus szakirodalmi ellátást vidéki intézmények (Strasbourg, Grenoble, Lyon) ellensúlyozzák.

A CADIST feladatai

A könyvtári-dokumentációs kooperáció fő feladatait két metszetben, a gyarapítás és a rendelkezésre bocsájtás szemszögéből határozták meg.

A gyarapítás megtervezésének alapelve az, hogy minden, a kutatás szempontjából alapvető fontosságúnak mutatózó dokumentum a rendszerben résztvevő intézmények valamelyikében megtalálható legyen. Különösen fontos, hogy az ún. „szürke irodalom”, a kutatási jelentések, a kongresszusi anyagok, az egyetemeken készülő munkák gyarapítási ellenőrzésének hiányait felszámolják. Szó sem lehet arról, hogy ezek a célok az egyetemi könyvtárakkal való konkurenciához vezessenek, sőt bizonyos komplementaritás kialakítására van szükség. Míg az egyetemi könyvtáraknak elsőrendűen az a feladata, hogy a képzés 1. és 2. ciklusa számára a tanulmányi anyagokat hiánytalanul és kellő mennyiségben gyűjtse és adja a használók kezébe, s a felsőbb évfolyamok valamint az egyetemen folytatott speciális kutatások igényeihez igazítsa beszerzési politikáját, a CADIST rendszer kulcsintézményei teljességre törő gyűjtést folytatnak egy-egy tudományágban.

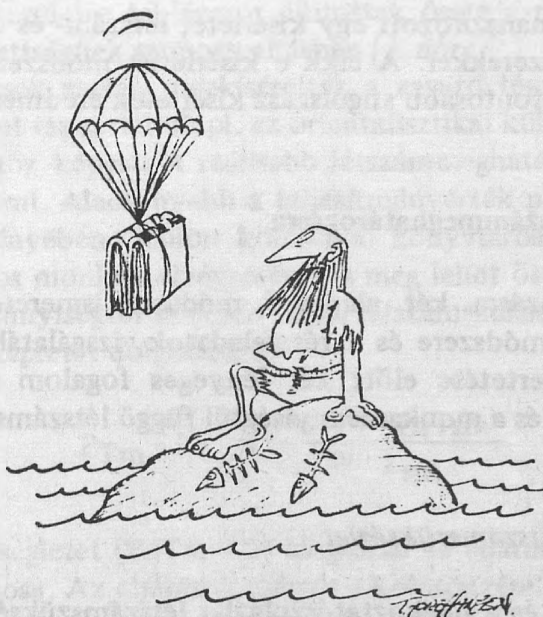
A CADIST rendszerben résztvevő intézmények másik fő feladata az, hogy gyűjteményük dokumentációs egységeit akár eredetiben, akár másolat formájában a használók rendelkezésére bocsájtás. A program a könyvtárközi kölcsönzés rendszerében is szabályok betartásához kell hogy vezessen, — a kéréseknek a helyi könyvtárak útját kell körözés formájában megjárniok, s abban az esetben, ha az igények így nem teljesülnek, a CADIST vonatkozó központi könyvtára biztosítja a szolgáltatást.

Jogok és kötelességek

Minden CADIST intézmény funkciójának megfelelő éves szubvencióban részesül. A gyarapítási hiányok felszámolására 1980-ban 2,6, 1981-ben 6 millió Frankot kaptak a könyvtárak, az összegek elosztását a gyűjtőkör, a publikációk száma és ára szerint osztották el. Az együttműködés tagintézményei további kiegészítő juttatásokat igényelhetnek a központi alapból – szolgáltatási célokra.

Az országos gyarapítási Tanács jóváhagyásával a CADIST tagjainak a szakág teljes hazai és magas szintű külföldi gyarapítását kell végezniük, különös tekintettel a nem hagyományos ismerethordozókra. Az országos gyarapítási Tanács 6–8 tagból áll: tagjai a CADIST rendszer igazgatója mellett a tudományterületek vezetői, kutatói. A bizottságnak évente legalább kétszer kell ülést tartania, megjelölve a szakág dokumentumellátásának különösen fontos feladatait. A CADIST-könyvtárak minden évben – legkésőbb októberig – közlést tesz periodikus kiadványaik címjegyzékét és kötelesek az egész esztendő folyamán a hét minden napján a nyitvatartást biztosítani. A könyvtárközi kölcsönzés sebességét illetően is előírások kötik őket: huszonnégy óra alatt kell biztosítani a dokumentumot, eredetiben vagy másolatban; a másolatok árát az érvényes díjszabás alapján állapíthatják meg.

A rendszer működésének eredményeit megjósolni nem lehet, – sok múlik a résztvevőkön, az azonban kétségtelennek látszik, hogy a CADIST nagy lendületet adott egy országos léptékű állományépítési és szolgáltatási politika megvalósításához.

A Bok og Bibliotek humorából.